שלא נאבד בעבודה

תדריך למקומות עבודה

©

יו"ל על ידי

מכון "אם בישראל"

בית שמש, התשע"ד

טל' 02-9995865

עריכה גרפית, עימוד ועיצוב שער: ר.אטלין 054-8470688

עוד בהוצאת המכון:

"ואת צנועים חכמה" - ספר מעמיק המאיר באור מחודש את גדרה, מעלתה, וזוהרה של מצוות הצניעות על רבדיה השונים, בדרך המסורה לבית יעקב. כלי עזר יסודי למורות ולמרצות.

"שערים בצניעות" - 84 מערכי שיעור לילדות המעניקים ממד מחודש לנושא הצניעות, משולבים ברעיונות שונים להפעלה. מתאים למורות ולאמהות.

"קובץ תפילות ומאמרים לכלה" - מתנה נפלאה לכל כלה. חוברת ייחודית המכילה תפילות ומאמרים נחוצים לכלה על יום החופה ועל בניין הבית היהודי.

בפתח הדברים

בימינו נוצרה מציאות שבה מתוך הכורח שבדבר נאלצות נשים רבות לצאת לעבוד, בשונה מדורות עברו שבהם רוב הנשים תפקדו במסגרת ביתן הפרטי, כדברי הכתוב: "כל כבודה בת מלך פנימה".

אכן, מציאות זו אינה מציאות של לכתחילה, אך אם נקבע עבורנו ייעוד כזה של יציאה לעבודה - הרי שזוהי **שליחות קודש** עבורנו, לקדש שם שמים בכל מקום שבו אנו נמצאות, ולגלם דמות של נשים יראות ד', "שגרירות" של התורה הקדושה.

היציאה לעבודה מעמידה אותנו בניסיונות לא פשוטים בתחומים שונים, וכאן נדרש מאיתנו לחוש בכל עת: **"שיוויתי ד' לנגדי תמיד".** השיקול התמידי בכל מצב נדרש להיות: "מה ד' אלוקיך דורש מעימך" - מה ד' דורש מאיתי במציאות זו שאני מצויה בה.

שאיפתנו היא להשתדל שלא לרדת חלילה ברמה המוסרית וההלכתית שהורגלנו אליה בשנים הקודמות, אלא לשמור על הקווים הברורים, על אף היותנו בסביבת עבודה שאינה תמיד מעודדת זאת.

בקובץ זה יפורטו כמה נקודות נפוצות, שחשוב לתת עליהן את הדעת כאשר עובדים במקומות עבודה שונים. יש להדגיש, כי אין לראות בכתוב להלן פסיקות הלכתיות, כי אם הערות שחשוב להסב אליהן את תשומת הלב. באופן מעשי, חשוב שכל אחת **תתייעץ באופן קבוע עם רב** על כל שאלה המתעוררת, ולא תסתמך רק על שיקול הדעת הפרטי.

הדברים המובאים להלן נבדקו ואושרו על ידי הרב גנס שליט"א.

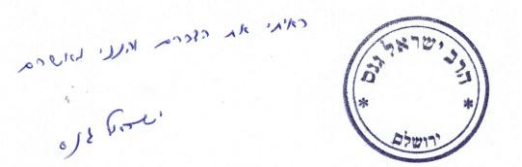

בת ישראל חייבת שיהיו לה שני כיסים.

בכיס אחד עליה לשאת את הסיסמא: "**כל כבודה בת מלך פנימה**", דהיינו, עליה להישאר באוהלה בצניעות ובשקט, מבלי למשוך תשומת לב אל עצמה.

אולם בכיס השני חייבת היא לשאת את העיקרון: "**עת לעשות לד**". ישנה עת, שבה היא נדרשת לצאת מביתה כדי לקיים את רצון ד'.

אמנם 'פנימה', בתוך תוכה פנימה, קיים תמיד רגש הכבוד על היותה בת מלך, אך עליה גם לזכור, שכבת מלך, היא **מובילה** ולא מובלת על ידי הסביבה. היא זו שקובעת לעצמה ולמשפחתה את הסגנון ומתווה את הדרך על פי התורה.

(על פי דברי הדרכתה של שרה שנירר למורות הצעירות / שאוני בלבכן, עמ' 56)

התרחקות מקרבה עם גברים

בנושא זה של התרחקות מקרבה עם גברים בכלל, ובמקום עבודה בפרט, נדרשת זהירות יתרה גם בפרטי פרטים. חז"ל קבעו, כי "אין אפוטרופוס לעריות", וגם אדם צדיק וירא שמים עלול להיכשל מבלי משים, ובזה אין הבדל בין נשים לגברים. אמנם בדרך הטבע אנו בטוחות בעצמנו, ויש לנו עקרונות ברורים שאיננו מוכנות לעבור עליהם, אך עצם גזרת חז"ל שאין אפוטרופוס בתחומים אלו - מלמדת כי אין אפשרות לסמוך כאן על דבר: "אל תאמין בעצמך עד יום מותך".

מסיבה זו, חשוב לשקול היטב כל פרט בהנהגתנו, ולהתפלל תמיד שלא תצא חלילה תקלה מתחת ידינו.

להלן יפורטו מספר נושאים הבאים לידי ביטוי מעשי ברוב ככל מקומות העבודה, אשר חשוב מאוד לשים לב אליהם, כדי שחלילה לא תבוא מכשלה תחת ידינו.

הישיבה עם גברים בחדר אחד, אפילו כאשר מדובר בגברים דתיים או חרדיים, מזמנת ניסיונות רבים של קרבה שאינה מותרת על פי ההלכה, בין בדיבור, בין בהנהגה או משיכת תשומת לב יתירה, מכיוון שכך חשוב מאוד בכל מציאות של החלפת עבודה / מעבר ללקוח אחר או כל שינוי אחר בתנאי העבודה - לדרוש באופן ברור ישיבה בחדר עם נשים בלבד. במקרים שבהם הדבר נדרש מסיבות טכניות, יש לשאול רב בדבר אופן ההנהגה המעשי במקרה זה.

כאשר נכנסים גברים לחדר - חשוב להיזהר שלא לשוחח עם העובדות האחרות בנושאים אישיים, או נשיים, מכיוון שבאופן טבעי עשויים הגברים להתערב, והשיחה עלולה לגלוש למחוזות לא רצויים.

ייחוד - כאשר יש צורך לשהות במשרד בשעות חריגות (מאוחר בערב, בלילה או מוקדם בבוקר), יש לבדוק האם עלולה להיות בעיה של ייחוד.

גם אם יש היתר להיות במקום, לא מומלץ לשהות במשרד בשעות מוזרות, כיון שעלולים להיות שם בשעות אלו אינשי דלא מעלי, ועלולות להיווצר בעיות לא נעימות איתם. אם יש חובה להגיע למשרד - מומלץ לבוא יחד עם אב או בעל שישהו שם יחד איתנו.

חברתי עובדת בפרויקט מסוול. העבודה על הפרויקט מתבצעת בתוך חדר נעול עם מנעול מספרים, באופן שרק עובדי הפרויקט יכולים להיכנס. בדרך כלל לא היו בעיות, אך באחת הפעמים נוצרה בעיית ייחוד. היא אמרה למעסיקיה שהיא אינה יכולה לעבוד היום, וחוצרת הביתה. הם שאלו אותה אם היא לא מרגישה טוב, אמרה שלא, אבל יש לה בעיה. כשהעצה להגיד להם מה הבעיה, השאירו את הדלת פתוחה וכך יכלה לעבוד.

מתנות לגברים - פעמים רבות קורה, שגברים העובדים במקום העבודה מעניקים לנו מתנות לשמחות, ואנו נדרשות להחזיר. במקרים כאלו יש לשאול שאלת רב, מכיוון שעל פי הנחיות

הרבנים אין ראוי שאישה תיתן מתנה לאיש. במקרה מסוים פסקו עבורנו שכקבוצה מותר לתת מתנה כאשר זה נוהג מקובל. קיימת גם עצה להוסיף ליד שם העובדת גם "ומשפחתה". אך בכל מקרה יש להתייעץ ולבדוק את דעת ההלכה.

טרמפ עם גבר מהעבודה - באופן כללי, לא מומלץ לנסוע עם גבר מהעבודה, מכיוון שהדבר עלול לפתח שיחה הגוררת קירבה וידידות, וכן נוצרת סיבה להכרת הטוב שעלולה לחייב בעתיד.

מכיוון שכך חשוב לשאול באופן פרטני על כל נסיעה בפני עצמה האם היא מותרת או אסורה. נסיעה קבועה קרוב לוודאי שתיאסר לגמרי, ואילו בנסיעה חד פעמית - הדבר תלוי בנסיבות.

יש לקחת בחשבון שלעיתים יש טרמפיסטים נוספים, ואם הם גברים - עלול להיווצר מצב של ישיבה צפופה במכונית ליד גבר.

> הייתה לנו ישיבה עם לקוח בפתח תקווה. עובד נוסף נסע לישיבה צו ויכול היה לקחת אותי ברכבו. החלטנו שלא אסע איתו, אלא בתחבורה ציבורית. החלטה צו גרמה לשאלה הלכתית נוספת: האם אני יכולה לחשב את צמן הנסיעות כצמן עבודה, שהרי הצמן ארוך יותר מאשר בנסיעה ברכב פרטי, כמו כן, האם מותר לבקש החצר עבור עלות הנסיעות.

אירועים מיוחדים בעבודה - בעבודה יש לפעמים "הרמת כוסית" לפני השנה החדשה, מסיבות, טיולים, או אירועי חברה וגיבוש שונים. אירועים אלו גורמים על פי רוב לקרבה וידידות בין העובדים. ואף עלולות להיווצר בהם בעיות הלכתיות נוספות בתחומים שונים. בדרך כלל יש דרישה ברורה מצד מקומות

העבודה להשתתף, אך יש לעשות כל מאמץ להימנע מכך. במקרים שבהם הדבר עלול לפגוע בקידום האישי של העובדת ואולי אף להביא לפיטורין, יש לשאול שאלת רב, תוך ציון כל הפרטים הקשורים בכך.

שמחות - שמחות של אנשים מהעבודה - השתתפות גורמת להידוק הקשר, ואצל חילונים - כמובן לא מתאים כלל להשתתף בשמחות מסיבות נוספות. אמנם מאוד לא נעים לעשות זאת, אך בכל זאת - מומלץ להיעדר מהשמחה. במקרים מסוימים בהם קיים **צורך גדול** להגיע, אזי יש להשתתף בשמחה לזמן קצר.

גדרים נוספים למניעת משיכת תשומת לב:

- ☜ מומלץ לא לבוא עם בגדים חגיגיים או פאה חגיגית אפילו לא אחרי ברית או לפני שמחה, וגם לא כפאה חילופית כשמסרקים את הפאה הרגילה.
- ☜ אין להתבדח - כמובן לא עם גברים, אבל גם לא בינינו בנוכחות גברים.
- ☜ אין להחמיא על בגד חדש / תספורת חדשה לחברות בנוכחות גברים, כדי לא למשוך את תשומת ליבו של הגבר ללבושה של החברה.

שיחה עם גברים בענייני עבודה

אופן השיחה עם גברים - יש לדבר באופן קר ועניינִי, כמעט כמו שמשאירים הודעה בתא קולי. בשום אופן אין להיכנס לדיבורים אישיים או לדיבורים שאינם בענייני עבודה. לעיתים מדובר בניסיון גדול, כיוון שבני אדם מטיבם נחמדים, ונוטים להתעניין בשלום חבריהם לעבודה, אך בכל זאת יש להתחמק מלענות ולא להיכנס לעניינים אלו.

עם זאת, יש עניין לנהוג באנושיות כלפי הסובבים, ויש בכך פעמים רבות קידוש ד' גדול. וכדי למצוא את הדרך הנכונה דרושה חכמה רבה ומחשבה על אופן התגובה בכל מצב.

- ✍ עובד שעזר בתיקון המחשב שלי, דיבר בנייד שלו, ולאחר סיום השיחה נאנח וסיפר שהקבלן שמשפל אצלו רוצה לרמות אותו. מטבעי הרגיל, כמעט ששאלתי אותו מה קרה, תוך השתתפות בצערו. ברגע האחרון עצרתי את עצמי ופשוט שתקתי ולא התייחסתי למה ששמעתי.

- ✍ אדם שעבד איתי, התארח בשבת בשכונה שבה אני מתגוררת, ובמהלך השבת נדרשה לו תרופה לילד. כיון שלא הכיר את השכונה, הגיע אלי כדי לשאול האם יש לי את התרופה או היכן יש גמ"ח תרופות. למחרת, כאשר הגעתי לעבודה, נדרש היה לשאלו בקצרה מה שלום הילד, כמתבקש בכל מערכת יחסים אנושית. עם זאת היה צורך להיזהר שלא להרבות בשיחה ולהשיב את מהלך השיחה לענייני עבודה בלבד.

כמו כן, כאשר נולד לי בן, אותו עובד לא הגיע לברית, אך צלצל לאחר כמה שבועות ואמר שהוא רוצה להגיע אלי הביתה לבקר ולהביא מתנה. לא ידעתי מה לעשות איתו. ביקשתי מבעלי שיהיה בבית בשעת הביקור, ובעיקר בעלי ארח אותו. אני ישבתי בצד.

קריאה לגברים בשמות פרטיים - ההנחיות ההלכתיות בתחום זה קובעות שלא לקרוא לגברים וכן לא להזדהות בשם הפרטי, אלא בשם המשפחה, כדי למנוע קרבה. המציאות היא, שבמקומות עבודה רבים מאוד זו מציאות שאינה מקובלת, ויש לבדוק מה ניתן לעשות ולהתייעץ עם פוסק. נתקלתי בנשים רבות החפצות להדר ועל כן אינן פונות בשם כלל, אלא פותחות את השיחה באופן ענייני בנושא המדובר.

בכל מקרה, גם אם נפסק שניתן לקרוא / להזדהות בשם פרטי, חשוב שלא להזדהות בשם חיבה, הנשמע רשמי פחות.

כתיבת דוא"ל - כמו בשיחה עם גברים, גם בכתיבת מיילים לגברים יש להקפיד לכתוב בצורה קרה ועניינית, ללא הומור, שלוש נקודות, "סמיילי" וכדו'.

שיחת מסדרון עם גבר - אינה מכובדת ונותנת לשיחה אופי אישי. יש לנהל שיחות עבודה עם גברים בישיבה בחדר, ולא במסדרון או במטבח.

כניסה ל**דיונים השקפתיים** - אינה ראויה. כידוע נאמר במדרש, שאברהם אבינו היה מגייר את האנשים, ושרה הייתה מגיירת את הנשים. מצוות קירוב רחוקים נוגעת אלינו, רק כאשר אינה מתנגדת

למצווה העיקרית שלנו - מצוות "כל כבודה בת מלך פנימה". במקרה שבו שואלים שאלות - יש להתחמק ולא להיכנס לשיחה.

באשר לניהול שיחות כאלו גם עם נשים שאינן חרדיות - פעמים רבות עלול להיגרם מכך נזק יותר מאשר תועלת, ובנוסף לכך עלול להיגרם גזל זמן מהעבודה. לכן יש לשקול היטב האם הדברים שייאמרו יועילו, ואם לא - עדיף שלא לאמרם.

עבודה מול אינטרנט פתוח

למרבה הצער, הפכה היום העבודה מול אינטרנט פתוח לדרישה יסודית כמעט בכל מקומות העבודה. האינטרנט גורם סכנה עצומה לשלמות הבית היהודי הן מצד גברים והן מצד הנשים, ולמרבה הצער, בשל כך קרו עד כה מקרים רבים של בתים שנחרבו גם במשפחות טובות ביותר. (לפי דברי הרב גנס שליט"א, בציבור החרדי בלבד יש 5 גיטין בשבוע, רח"ל, הנגרמים בשל חשיפה לאינטרנט!)

כמו כן, האינטרנט מהווה סכנה עצומה לנשים, כיוון שבאישיותן ובמחשבותיהן הן מעצבות את נפש ילדיהן ואת אופי ביתן, וכל דבר לא ראוי שהן נחשפות אליו ח"ו משפיע באופן ישיר על הדורות הבאים אחריהן.

מבחינה הלכתית, יש מקרים מסוימים שבהם הישיבה מול אינטרנט עשויה להיחשב כ"ייחוד" לכל דבר.

כיוון שמדובר בכורח המציאות, חשוב להדגיש כמה פרטים חשובים:

א. יש מקומות עבודה שבהם ניתן לדרוש בכל זאת חסימה מוחלטת של האינטרנט, או למצער, חסימת תכנים לא ראויים. חשוב מאוד שכל אחת תבדוק במקום עבודתה האם ניתן לעשות זאת. (ניתן להיעזר בסיוע המוצע על ידי תכנית חן, להגנה או לסינון במקום העבודה או באופן פרטי. טל': 02-6360673, או בכתובת: sinun@tchen.org.il)

ב. האינטרנט אמנם מקל מאוד על התפקוד בחיי היום יום, אך בכל זאת יש להשתדל בכל מחיר למזער את רמת השימוש בו, גם אם הדבר ידרוש מאיתנו לעיתים טרחה מרובה יותר.

ג. אחד הפתרונות שהוצע על ידי הפוסקים, הוא הצבת "שומר": מישהו מוסמך מטעם העבודה או אפילו חברה העורכים ביקורות על סוג ההתעסקות באינטרנט. במקומות רבים הדבר אינו אפשרי, אך כאשר ניתן לעשות זאת, יתכן שנמנע על ידי כך החשש לאיסור "ייחוד", ובאופן כללי ניתן לצמצם במידה מרובה את הנזק, שהרי מטבע האדם, כאשר הוא יודע שיש מישהו שרואה את מעשיו - הוא נזהר יותר.

הישיבה מול האינטרנט מהווה עבורנו **מבחן תמידי של התמודדות והקרבה למען רצון ד'.** אשרי הזוכה לעמוד בניסיונות קשים אלו, ולעשות ככל יכולתה כדי להישמר ממראות לא ראויים ומאתרים מסוכנים במסגרת זו. כל התגברות בפני עצמה מעלה את שיעור קומתנו האישי, ואת שכרה ופירותיה לדורות לא ניתן לשער.

המטבחון / המשרד בעבודה

בכל משרד יש מטבח או מטבחון, ובו עלולות להיות שאלות הלכתיות, שיש לתת עליהן את הדעת:

א. כשרות הכלים במטבח - לעיתים מוצעים במטבחון כלים המיועדים לשימוש כלל אנשי הצוות. יש לברר את דעת ההלכה בעניין השימוש בכלים, כמו בשאלות הבאות:

- בשימוש בכלי זכוכית של המשרד - האם הם טבולים? האם ניתן להשתמש בהם כאשר הם אינם טבולים?
- חימום אוכל במיקרוגל הכללי - האם מותר? ואם כן - באילו תנאים?

ב. כשרות המזון במטבח - אם יש במטבח אוכל ציבורי, ואפילו בכשרות מהודרת, עלולות להיווצר אינסוף בעיות כאשר מסתובבים שם אנשים שאינם יודעי הלכה או שח"ו לא אכפת להם מההלכה:

- גם כאשר קונים בדרך כלל את הכל בהכשר מהודר, קורה שהספק שולח אריזה מסוימת ללא ההכשר הרגיל, ומי שקיבל את הסחורה אינו שם לב (כי הוא אינו מכיר את ההכשרים). לדוגמא: ממרח שוקולד של החברה הרגילה, אך חלבי בכשרות הרבנות בלבד.
- קופסת סלט שכל העובדים לוקחים ממנה - מי יודע אם לא לקחו עם סכין שנגעה בחלבי, וגם עם סכין שנגעה בבשרי (ואולי הבשרי לא היה כשר?)

קרה אצלנו שהתחלפה המזכירה האחראית על הקניות, והחליטה להחליף חנות ירקות מבלי לדווח לאיש. במשך כמה שבועות היינו למטבח הציבורי פירות וירקות שנקנו בחנות ללא השחה מהודרת, ואף אחד לא ידע!

- אין ראוי לעמוד או לשבת במטבח המשותף עם כוס קפה או עם אוכל, במיוחד כאשר אוכלים שם אחרים. הישיבה במטבח לאכול מזמינה שיחות מיותרות עם עוברים ושבים.

ג. בהגשת **כיבוד** לאנשים שאינם מברכים - יש בעיה הלכתית.

באחת הקבוצות במשרד שלנו נהגים לערוך פעם בחודש מסיבת יום הולדת לכל העובדות שנולדו באותו חודש. בכל חודש מישהי אחת מביאה את הכיבוד. לפני אחת המסיבות נודע לעובדת שהייתה צריכה להביא את הכיבוד באותו חודש, שיש בעיה לכבד אנשים שאינם מברכים. היא שאלה את הרב שלה והוא אישר שצה אכן אסור. היא הסתבכה מאוד עם המחויבות שלה להביא כיבוד למסיבה הקרובה ולבסוף מצאה דרך לצאת מכך בכבוד. אני אל הפסיקה להשתתף במסיבות אלו.

ד. הגשת אוכל או שתייה **לגבר** - יש לברר עם רב כל מקרה לגופו, אך באופן כללי הדבר אינו ראוי. (אם מדובר במזכירה שחלק מתפקידיה הוא להגיש שתייה למנהל - יתכן שמותר, אך להגיש או לכבד גבר במקרה שאין זה חלק מהתפקיד - קרוב לוודאי שאסור).

מוסר עבודה גבוה, זהירות מגזל זמן וממון

אחת השאלות הראשונות שנִשָּׁאֵל כשנגיע לבית דין של מעלה היא: **נשאת ונתת באמונה?** לכן יש להקפיד מאוד על יושר, התרחקות מגזל זמן (שמאוד קל לעבור עליו בעבודה) ומגזל ממון. להלן יוצגו כמה דוגמאות נפוצות:

- **סידור עניינים פרטיים** או ניהול שיחות פרטיות במהלך העבודה - לוקחים זמן. יש להקפיד לא לחרוג מהמקובל והמותר.
- **התכתבויות** גוזלות זמן רב מבלי משים, כדאי לשים לכך גדרים ברורים מראש.
- **רשימות תפוצה ללימוד הלכות ומוסר** - תועלתן של רשימות אלו רבה, אך יש לבדוק שקריאת המסרים הנשלחים ברשימות אלו נעשית בזמן שלנו, ולא על חשבון העבודה. ניתן לקרוא את המסרים בהפסקה, או להדפיס ולשמור לדרך...
- **הדפסות** - יש לתאם עם המעסיקים אם מותר לנו להדפיס הדפסות פרטיות, ובאיזה כמות, וכן אם נדרש על כך תשלום.

יהי רצון שנזכה לקדש שם שמים בכל הליכותינו ומעשינו, ונזכה שיקוימו בנו דברי חז"ל: "ואהבת את ד' אלוקיך" - "שיהיה שם שמים מתאהב על ידך".

דענה שאתן יוצאות אל עולם עוין. הם יבקשו, ואף יתאמצו לשנות אתכן. היינה חזקות והדופנה את הלחצים. הישארנה מה שאתן - בנות ישראל גאות, אשר תפארת ד' והדרו שוכנים בתוככן פנימה.

לעולם אל תשכחנה זאת. הזכרנה לעצמכן שוב ושוב, כי אינכן נמנות על פשוטי העם. כל אחת מכן היא ביתו האהובה של מלך מלכי המלכים. עליכן להנחות בדרך האמת, ואם תתמדנה בכך, תצעדנה האחרות בעקבותיכן!

"בית יעקב, לכו ונלכה באור ד'!"

(מדברי הדרכתה של שרה שניירר למורות הצעירות / שאוני בלבכן, עמ' 56)